

Кузьмічова-Кисленко Єлизавета Володимирівна, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КОРУПЦІЙНА ЗЛОЧИННІСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ

Наприкінці ХХ століття корупція набула світового розмаху й стала суттєвою перешкодою розвитку міжнародних економічних зв'язків. За оцінками дослідників, у поле зору правоохоронних органів потрапляє не більше 1–5 % злочинів корупційної спрямованості. Решта є латентними, за якими винні залишаються безкарними, оскільки не відбувається притягнення їх до кримінальної відповідальності й вони продовжують злочинну діяльність.

Це явище створює реальну загрозу реформуванню державного механізму та заважає громадському суспільству на шляху до європейського майбутнього, оскільки гальмує модернізацію та розвиток національної економіки, правових реформ, порушує принципи конкуренції, погіршує інвестиційну привабливість держави. До того ж, корупція спричиняє напруженість у суспільстві, викликає прояви деформації стану правосвідомості громадян, призводить до ігнорування вимог закону та цінностей правових механізмів, розвиває зневажливе ставлення до правових принципів і традицій. У результаті зазначеного корумповані відносини витісняють правові та етичні норми, перетворюючись на модель поведінки, якій притаманні толерантність і відсутність критичного ставлення до корупції [1].

Значна розповсюдженість розглядуваного явища свідчить про те, що корупційна злочинність набуває прояву не в окремих корупційних злочинах, а в множині діянь, чисельність яких постійно збільшується. Зрештою, корупційна злочинність поширюється в глобальному масштабі й притаманна як бідним, так і заможним державам. Розглядаючи корупційну злочинність як масове явище та застосовуючи закон великих чисел, виявляють тенденції корупційної злочинності, прогнозують її майбутній стан, а на цій підставі можна планувати адекватні заходи протидії.

Постаючи однією з основних загроз національній безпеці, корупція є об'єктом наукових досліджень вчених різних наукових галузей. Осмисленню цього феномена присвятили свої роботи А. Закалюк, О. Кальман, В. Коваленко, С. Клімова, М. Мельник, Є. Невмержицький та інші українські науковці. Серед дослідників з інших країн, на нашу думку, доцільно відзначити Г. Гарісона, Р. Клітгарда, Дж. Поупа та С. Роуз-Екерман. Утім, вітчизняні й іноземні дослідники розкривали природу корупції та напрями протидії цьому явищу в контексті забезпечення верховенства права, громадського правопорядку та ефективності державного управління. Питання, пов'язані з визначенням значення міжнародних підходів до оцінки рівня корупції та їх впливу на запобігання цьому явищу на національному рівні найчастіше залишалися поза увагою науковців.

Варто зазначити, що корупційна злочинність є складовою більш широкого суспільного явища – корупції. Як у вітчизняній, так і зарубіжній кримінологічній літературі в широкому вжитку такі терміни, як «корупційна злочинність», «злочини з ознаками корупції», «злочини у сфері службової діяльності».

Інформаційне поле сповнене закликами до протидії корупції (боротьби з нею), констатацією неприйнятності в демократичному суспільстві. Правова наука, наслідуючи тенденції соціальних змін, також актуалізує наукові пошуки в цьому напрямі. Водночас законодавство і наука оперують суперечливими поняттями, які змістовно не виважені та в правозастосуванні сприймаються неоднозначно.

Однією з головних складових формування та реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав на регіональному й міжнародному рівнях, щонайперше їх правоохоронних органів, участь у реалізації заходів боротьби з цим негативним явищем, запроваджених у межах Організації Об'єднаних Націй Радою Європи, Інтерполом, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими міжнародними інституціями. Однак у міжнародно-правових актах відсутній єдиний підхід до поняття корупції.

Так, Палермська конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята у 2000 році, так характеризує корупцію [2]: 1) пропозиція чи надання, вимагання або прийняття якої-небудь неправомірної переваги, у тому числі такої, яка зроблена навмисно; 2) будь-яка неправомірно надана перевага включає в себе як матеріальну вигоду, так і переваги нематеріального характеру; 3) корупційні діяння можуть учинюватись як особисто, так і через посередників.

Міжамериканська конвенція проти корупції, прийнята 29 березня 2003 року на третій пленарній сесії Організації американських держав, визначила корупцію:

– як спробу отримання прямо або побічно урядовим чиновникам або особою, яка здійснює публічні функції, будь-яких предметів грошової вартості, а також іншої користі, такої, як подарунок, послуга, обіцянка, перевага для себе або іншої особи чи організації в обмін на будь-який акт або бездіяльність під час здійснення ним публічних функцій;

– як пропозицію або надання прямо чи побічно такої користі;

– будь-які акти чи бездіяльність під час виконання своїх обов'язків урядовим чиновником чи особою, котра здійснює публічні функції, з метою незаконного отримання прибутку для себе або третьої сторони;

– шахрайське використання або приховання майна, отриманого внаслідок скоєння одного з цих актів [2].

Аналіз сучасного зарубіжного досвіду свідчить про те, що під час імплементації положень певних міжнародно-правових актів чи запозичення досвіду інших країн світу щодо запобігання корупційним злочинам необхідно виходити з того, що антикорупційна політика в Україні має базуватися передусім на заходах загальносоціального й профілактичного характеру, а не на застосуванні до корупціонерів виключно каральних заходів, як-от притягнення їх до кримінальної відповідальності. Останній підхід довів свою нездатність у запобіганні злочинам корупційної спрямованості, що засвідчує світовий рейтинг, сформований організацією Transparency International.

Ми згодні з позицією О. В. Головкина, що країнам з успішною економікою та прозорими дозвільними процедурами вдається успішно боротися з корупцією. Головними передумовами для цього є бажання політичної еліти тієї чи іншої країни боротися з корупцією, а також створення та діяльність ефективного державного механізму боротьби з корупцією з відповідною нормативною регламентацією [1].

Зазначимо, що отримати повне уявлення про стан, структуру й тенденції корупції, спираючись лише на офіційну статистику, усе ж неможливо. Адже показники кримінально-правової статистики не відбивають дійсних обсягів цих злочинів через недосконалість їх статистичного обліку, високий рівень латентності, труднощі виявлення й низьку ефективність діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Отже, на підставі офіційних статистичних даних щодо виявлення злочинів, більшість із яких законодавець відносить до корупційних, можна дійти висновку лише про активність діяльності з питань запобігання корупції в напрямі їх виявлення, а не про реальну кількість ужитих заходів щодо її подолання. Саме це і має стати предметом подальших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головкин О. В. Міжнародний досвід боротьби з корупцією / О. В. Головкин, В. В. Бузова // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 12. – С. 122-130.

2. Політова А. С. Корупційна злочинність в Україні: стан і тенденції / А. С. Політова // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2016. - Вип. 2. - С. 152-162.